

**РОЛЬ РИМО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У ПОЛЬСЬКОМУ ЛИСТОПАДОВОМУ
1830–1831 рр. ТА СІЧНЕВОМУ 1863–1864 рр. ПОВСТАННЯХ
(НА ПРИКЛАДІ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ)**

Початок польського національно-визвольного руху неодмінно пов'язаний зі знищенням Польщі як держави (поділи 1772, 1793 та 1795 рр.). Всі ці процеси для польського народу були болючими та трагічними, адже знищувалася їхня держава, власна самобутність. Як яскравий приклад для наслідування, для нас виступає національно-визвольний рух поляків за власну державу, що непинно тривав протягом всього ХІХ століття. Це, наприклад, повстання під проводом Т. Костюшка 1794 р., Листопадове повстання 1830–1831 рр. та Січневе повстання 1863–1864 рр. Якщо ми звернемо свою увагу на соціальну базу цих повстань, то побачимо, що досить яскраву, вагому роль відіграла римо-католицька церква. Зокрема, 17 листопада 1830 р. поляки підняли повстання у Варшаві. Спираючись на дані статистики за Л. В. Баженовим, ми можемо сказати, що на Правобережній Україні у ньому взяли участь 64 представники римо-католицького духовенства, і лише 38 з них піднялися зі зброєю в руках. Тому більшість дослідників вважає, що вони вели ідеологічну боротьбу.

А вже 18 грудня 1830 р. ксьондз А. Ломжинський у Кам'нець-Подільському кафедральному костелі вітав повстання, що відбулося у Варшаві. Звичайно, що для російського самодержавства такі дії були неприпустимими, а отже, було розіслано універсал «Про бунт, що відбувся у Варшаві», де вказувалось на покаранні для тих, хто братиме участь у подібних антидержавних акціях. Варто відмітити активну пропагандистську діяльність настоятеля Кривоозерського римо-католицького костелу ксьондза Флоріана Лукашевича, який поплатився за свої погляди тим, що був висланий у квітні 1832 р. у м. В'ятку під нагляд місцевої поліції. Опорними пунктами повстань виступали монастирі. М. Чайковський (який і сам був учасником повстання) зазначав, що це забезпечувало тісний взаємозв'язок політичних позицій римо-католицького духовенства з польською шляхтою, тому що чернече духовенство було «цілковито відданим польській справі». У силу обставин, повстання зазнало поразки, а тому негативні наслідки були спрямовані і на представників духовенства. Було створено список осіб, котрі були оголошені державними злочинцями, яких нараховувалося близько 376 чол., серед них згадуються прізвища римо-католицьких священиків: А. Воттелена, Л. Гембицького, Р. Мочульського та ін. Незважаючи на таку підтримку повстання з боку духовенства, були випадки осуду повстанців та допомоги російській жандармерії.

Наступним кроком до звільнення Польщі з-під російської влади було Січневе повстання 1863–1864 рр., яке почалося 10 січня в Царстві Польському. Події, що відбувалися перед початком повстання, мали відверто антиросійський характер. Поступово з початку 1860 р. поширюються акції протесту. Наприклад, 1 квітня 1861 р. в домініканському костелі м. Кам'янка ксьондз Мжеславський провів панахиду за всіма загиблими за свободу Польщі, й його невдовзі було заарештовано. Наприкінці травня – на початку червня 1861 р. помер Й. Лелевель – визначний діяч польського національного руху. Хвиля патріотичних виступів охопила весь Південно-Західний край. Новим поштовхом до розвитку акцій духовного протесту слугувало поховання в жовтні 1861 р. у Варшаві архієпископа Варшавського Фіалковського. Під час церемонії духовенство дало клятву дотримуватися заповіді покійного: «Пам'ятайте завжди, що по-перше, ви поляки, а потім вже римо-католицькі священики».

Римо-католицьке духовенство під час польського повстання 1863–1864 рр. взяло активну участь у боротьбі із царатом. Зокрема, у «Щорічнику католицькому» за 1863 рік зазначалося, що польське повстання є бій Божий, і віруючий католик повинен уважати, що розпочата боротьба – справа не тільки патріотична, а і релігійна. Найактивнішою була участь ксьондзів та ченців у патріотичному русі саме у Волинській губернії. Луцько-Житомирська римо-католицька консисторія слухала відгук волинського генерал-губернатора, в якому зазначалося, що 2 травня 1863 р. в м. Кодні, Ліщині, Троянові Житомирського повіту під час безпорядків ксьондзи таємно зберігають зброю. А 25 серпня 1864 р. польовий воєнний суд у м. Житомирі звернувся до Луцько-Житомирської римо-католицької консисторії з проханням надіслати для слідства відомості про двох ксьондзів із м. Полонного та Любара.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що ідеологи польського національно-визвольного руху не спромоглися виробити програму співпраці з українцями і білорусами, яка відповідала б їхнім національним інтересам. Римо-католицькі священики будували свої стосунки з місцевим населенням на обіцянках, які мали вирішити після поновлення Речі Посполитої в кордонах 1772 р., на впровадженні політики окатоличення та ополячення.